

MÁTYÁS HALÁLÁTÓL A MOHÁCSI VÉSZIG – A JAGELLÓ KOR

Trónharcok Mátyás halála után

Mátyás király halálát követően a bárók nem támogatták az utódjául kijelölt Corvin Jánost, és közben megjelentek trónigényükkel a már megismert dinasztiák: a Jagellók és a Habsburgok. Jagelló Ulászló megelőzte Habsburg Miksát, és megegyezett Corvin Jánossal: Corvin megtarthatta a Hunyadi birtokokat, és Szlavón báni címet kapott. Vissza is vonult birtokaira, és haláláig harcolt a törökkel. Ulászló közben feleségül vette Beatrix királynét, ezáltal trónra került II. Ulászló néven (1490-1516), aztán pedig elvált az idős, de hataloméhes asszonytól. (Beatrix hazament Itáliába.)

A király, ahogy az lenni szokott az uralkodás elején, megint a rendek kezében volt. A nemesek és bárók kikényszerítették, hogy ígérje meg, csak saját költségére védi meg az országot, nem szed be több rendkívüli hadiadót. De ahogy elődjei később meg tudták erősíteni hatalmukat, Ulászló erre kísérletet sem tett. Nemcsak erélytelen uralkodó volt, de őt támogató bázist sem sikerült kialakítania. Már életében ragadvány nevet kapott: „dobzse” Ulászlónak hívták, mert mindenre azt mondta, jól van (ezt jelenti csehül a dobzse szó). A királyi jövedelmek uralma alatt alig érték el a 200 000 aranyat, amit a budai udvarára költött.

Az egykor fényes hadat, a fekete sereget szélnék eresztették vagy a Délvidékre küldték a török ellen. Zsoldot nem kaptak, így a lezüllött sereg az ott lakókat fosztogatta. Aztán Kinizsi Pál(!) csapataival szétverte a maradék sereget. Ennek pedig tanúja volt a török, s levonta a megfelelő következtetéseket.

A rendek királysága

A tényleges hatalom innentől a bárók kezében volt, akikkel szembe szállt a nagy létszámú nemesség. Az évenként rendezett országgyűléseken, a nemességnek sikerült őket segítő törvényeket elfogadtatniuk, tehát leszavazni a bárókat. Azonban minden országgyűlésen ugyanazok a témák vetődtek fel, mivel a megszavazott törvényeket sosem tartották be. A bárók és a nagyobb birtokkal rendelkező nemesség jogot szerzett az „ország védelmére”, ami azt jelentette, hogy beszédhetett a rendkívüli hadiadót, viszont ezt az egymás elleni harcokra használták fel, nem pedig a török elleni védekezésre.

A nemesek közül a lassan az ország legnagyobb birtokosává váló Szapolyai János, erdélyi vajda emelkedett fel, és a nemesség támogatta. Mikor a király szélütést kapott, elfogadták azt a törvényt, mely kimondja: innentől kezdve csak magyar születésű király lehet az országnak. Ez azt segítette volna elő, hogy Szapolyai a trónra kerüljön. A király azonban felépült, sőt fia született. A törvény egy időre elvesztette jelentőségét.

A bárók ezzel szemben a Habsburgok felé közeledtek: kikényszerítették Ulászlótól, hogy házassági szerződést kössön Habsburg Miksával gyermekeik között.

II. Ulászló halálakor fia, II. Lajos (1516-1526) csak tíz éves volt. A gyermek királyt nagykorúsították, és egy nemesekből, bárókból és főpapokból álló tanácsot választottak az ügyek tényleges intézéséhez, amely azonban csak botrányos országgyűlésekhez és zűrzavarhoz vezetett. A királyi hatalom még jobban megrendült és névlegessé vált. Ebben a helyzetben Szapolyai befolyása nőtt, miközben a harc a bárók és a nemesek között állandósult.

Társadalom

Werbőczy István a nádorságig felemelkedő nemes, rendje vezéréként megfogalmazta jogait és érdekeit. A Tripartitumban vagyis a Hármaskönyvben összefoglalta a korabeli szokásjogokat. Mivel eddig ilyen Európában nem volt, ez a könyv nagy történelmi jelentőséggel bír. Egészen 1848-ig meghatározó volt a magyar jogban, bár a bárók nem hagyták, hogy törvényerőre emelkedjen (hisz a velük szemben álló nemesek jogait tartalmazta). Megfogalmazta, hogy az országot a rendek és az uralkodó közösen alkotja. A rendek lemondanak a király javára némely jogaikról, de ennek fejében törvényeket alkothatnak és szabadon választhatnak királyt.

Mátyás halála után a jobbágyság terhei ugyanolyanok maradtak, viszont a biztonságos, kiszámítható élet megszűnt. Társadalmi rétegük tovább differenciálódott¹: a legkevesebben a gazdagparasztok voltak, ők már béresekkkel is dolgoztattak; a legtöbben viszont az úgy nevezett zsellérek voltak, akiknek 1/8 teleknél kisebb birtokuk volt. Túladoztatták a jobbágyok minden rétegét. Ezt már Mátyás is elkezdte, de az ő utána következő zűrzavarban mindez még megterhelőbb volt. Megtiltották nekik a szabad költözködés jogát, és a vadászatot, halászatot is, amivel kiegészíthették étüküket. A jobbágyok a nyomor elől menekülve elhagyták a földjeiket, telkeik száma egy évszázad alatt 400 000-ről 300 000-ra csökkent. És megjelent az adócsalás is, mind jobbágyi, mind nemesi részről: a földeket kivették a teleknyilvántartásból. A mezővárosokban élő gazdagparaszti réteget a további fejlődéstől zárta el a mezővárosokra vonatkozó új adótörvény, miszerint a város nem egyszerre fizet adót, hanem fejenként, ami a nagyobb egyéni jövedelmeket elvitte.

A Dózsa-féle parasztfelkelés (1514) (térkép)

A pápa megbízta Bakócz Tamás, esztergomi érseket, hogy keresztes hadjáratot szervezzen a török ellen. A seregbe főként a parasztok álltak be, míg a nemesség és a bárók nem foglalkoztak a dologgal. Így Bakócz sem talált megfelelő nemesi vezetőt csapatai élére, ezért a végvári katonát, Dózsa Györgyöt bízta meg a csapatok vezetésével.

El is indultak dél felé a török ellen, de menet közben nemesi csapatok támadták meg őket (a nemesek és bárók nem akarták, hogy a hadba vonuló parasztjaik hiánya miatt jövedelem kiesésük legyen). Kezdetben az urak győztek, de a parasztok aztán kegyetlenül visszavágtak. Az útjukba eső udvarházakat kifosztották, lakóikat megkínózták, meggyilkolták. Sikerült elfoglalniuk jó néhány várat, és legyőzni sokkal jobban képzett és felszerelt nemesi seregeket. Temesvárnál végül Szapolyai János

¹ differenciálódás: a rétegen belül elkülönült csoportok jöttek létre

óriási serege előtt letették a fegyvert, mert büntetlenséget ígértek nekik. Ehelyett a vezetőket elfogták.

A nemesek sem voltak kevésbé kegyetlenek, mint parasztjaik: Dózsát és alvezéreit kínhalálra ítélték². A törvényeken is szigorítottak, megerősítették a szabad költözködés tilalmát és a robotot is emelték. Ezeket a törvényeket azonban a török háborúk idején nem tudták betartatni.

A Mohács előtti helyzet

A török elleni védekezésben ez idáig két évszázadot töltött el az ország. A kezdeti sikerek az erős központi hatalomnak és a jól beosztott magas királyi jövedelemnek volt köszönhető. Mikor a királyi hatalom meggyengült, a bevételek töredékükre estek vissza, sőt a külföldi segélyeket is elnyelte az udvar, és így nem volt többé pénz, mellyel a védekező rendszert hatékonyan fenn lehetett volna tartani. Nem volt központi zsoldoshadsereg, amit ostromoknál ki lehetett volna vezényelni, mint felmentő sereg. A délvidéki várak fenntartására sem volt pénz, így állapotuk romlott, személyzetük pedig nagyon csekély volt. Mindeközben a török állam a közel-keleti hódításaival mind területben, mind bevételben gyakorlatilag a kétszeresére nőtt. Nem volt olyan európai állam, mely felvehette volna vele a versenyt.

II. Ulászló a bárók nyomására a Habsburgokhoz közeledett, ezt jelezte a házassági szerződésük is. A bárók azt remélték, Miksa fog tudni nekik segíteni a török ellen, azonban ez a szövetség csak ellenállást szült a nemesek részéről, a Habsburgok akkori történelmi helyzetük miatt segíteni nem tudtak és nem is akartak. A Habsburgok és velük együtt Magyarország elszigetelődött Európa többi részétől, és nem várhattunk segítséget külföldről.

II. Ulászló törekedett a béke fenntartására, amire a török hajlott is. Majd Ulászló meghalt, és a gyermek király helyett kormányzó tanács oktan lépést tett. I. Szulejmán szultán trónra lépésekor, bár az új szultán szintén felajánlotta a békét, a követeit a magyarok börtönbe vetették, amiért a szultán támadást indított.

A szultáni had a délvidéki végvári vonal ellen indult. Szabács várát egy rohammal elfoglalta, majd 66 napi hősie (de teljesen esélytelen) védekezés után Nándorfehérvár is elesett.³ Bár Tomori Pál, kalocsai érsek megpróbált az általa toborozott csapataival ellenállni, a végvári vonal szétesett. [\(térkép\)](#)

Eközben II. Ulászló fia, a 16 éves II. Lajos megpróbálta a lehetetlent és szembefordult a rendekkel. Leváltotta a nádort, s visszavett néhány bárói kézben lévő bányát. Azonban a bárók egységbe tömörültek, s a király reformtervei megbuktak. Miközben pedig a bárók a király és a nemesség, a nemesség pedig a bárók ellen acsarkodtak, Szulejmán szultán hadai elindultak Magyarország belseje felé... [\(térkép\)](#)

² tüzes székbe ültetés, karóba húzás, bestiális kegyetlenkedések

³ Szapolyai előzőleg egy hadjáratában elvesztette a vár ágyúit, így a várból nem tudtak a törökre löni!

A mohácsi csata (1526. augusztus 29.) (térkép)

A török jöttéről Magyarország vezetői időben hírt kaptak, mégsem tettek semmilyen előkészületet a védekezésre. A király hadba hívott mindenkit, de kicsiny sereg gyűlt össze. Akinek lett volna jelentős serege, nem jött el, mert csak a saját tartományát kívánta védeni! A magyar sereg 20 000 fős, nemesekből, bandériumokból és zsoldosokból álló seregét még kiegészítette Tomori Pál kis létszámú hada. Ezzel szemben állott a szultán 60 000 főt számláló katonai hada, s mellettük számtalan kiegészítő és martalóc⁴. Közben Szapolyai 20 000 fős serege és Frangepán Kristóf hada is a közelben volt, de mivel nem érkezett egyértelmű utasítás a csatlakozásra, a helyükön maradtak, s nem vettek részt a csatában!

A mohácsi síkon aztán összecsaptak a felek. A magyarok egyetlen esélye a nehézlovas roham volt, de miután ez a nagyszabású roham összeomlott, a csata mindössze két óra alatt elveszett. A lovasság egy része megmenekült, de odaveszett gyakorlatilag az egész gyalogság. A csatamezőn maradt 7 főpap, 28 főúr, s Tomori Pál is. A király pedig menekülés közben a megáradt Csele-patakba fulladt. A magyar állam a király és a vezetői réteg egy részének elvesztésével egyszerűen megbénult, és semmilyen más ellenállásra nem került ez után sor! A török csata nélkül vette be Budát, majd kirabolta és felgyújtotta. Aztán a muzulmán had végigrabolta a Duna-Tisza közét, az emberek nagy részét lemészárolta, majd foglyok tíezzeivel és óriási zsákmányával egyszerűen kivonult az országból. A Szerémségben hagyott némi állomásozó hadat, hogy felügyelje elfoglalt területét.

(Jó példa a máig élő magyar mentalitásra, hogy a nádor, vagyis az ország második embere, a mohácsi csataterőről menekülve egyszerűen kirabolta a szintén menekülő pécsi káptalant⁵! Ezzel szemben Kanizsai Dorottya saját költségére, tömegsírokba temettette az elesetteket; volt még olyan, akibe szorult némi jóérzés.)

⁴ a török szolgálatában álló keresztény zsoldosok, akiket a török rendszeren csak várőrizetre használt

⁵ az egyház megyéhez tartozó igazgatási szerv

[Vissza](#)

[Vissza](#)

[Vissza](#)

[Vissza](#)

